

POSTANOWIENIE

Dnia 16 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Grubba (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Gierszon

SSN Kazimierz Klugiewicz

Protokolant Edyta Demiańczuk-Komoń

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Dariusza Kuberskiego
w sprawie oskarżonego **P.G.**

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 16 października 2024 r.,

przedstawionego na podstawie art. 441§1 k.p.k. przez Sąd Okręgowy w Świdnicy
postanowieniem z dnia 21 lutego 2024r., sygn. akt IV Ka 565/23, zagadnienia
prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„ - czy na etapie wstępnej kontroli aktu oskarżenia dopuszczalne jest umorzenie postępowania na podstawie art. 339§3 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 17§1 pkt 10 k.p.k. w zakresie części czynu kwalifikowanego kumulatywnie w związku z art. 11§2 k.k. po faktycznym wyodrębnieniu dwóch czynów z opisanego w akcie oskarżenia przestępstwa, czy też jest to dopuszczalne jedynie po przeprowadzeniu przewodu sądowego i zastosowaniu art. 399§1 k.p.k.,

a w wypadku zaistnienia takiego umorzenia przed rozpoczęciem przewodu sądowego:

- czy powaga rzeczy osądzonej (umorzonej) odnosi się do całości czynu kwalifikowanego kumulatywnie, czy też możliwe jest procedowanie w zakresie wyłączonych elementów czynu?”

p o s t a n o w i ł:
odmówić podjęcia uchwały.

Zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Okręgowy w Świdnicy wyłoniło się w następującej sytuacji procesowej:

P.G. aktem oskarżenia wniesionym do Sądu Rejonowego w Wałbrzychu zarzucono, że:

I - w okresie od stycznia 2021r. do dnia września 2021r. w B., w woj, [...], uporczywie nękał D.K. poprzez nachodzenie jej w miejscu zamieszkania, obserwowanie jej, montowanie w zajmowanym przez nią mieszkaniu urządzeń podsłuchowych, wzywanie niepotwierdzonych interwencji policyjnych, wszczynanie awantur, ublizanie, zastraszanie, kierowanie wobec niej za pośrednictwem telefonu oraz komunikatorów internetowych gróźb pozbawienia życia, uszkodzenia ciała i zniszczenia mienia, naruszanie jej nietykalności cielesnej poprzez szarpanie za włosy i podduszanie, kontrolowanie pokrzywdzonej, w tym poprzez przeglądanie zawartości jej telefonów komórkowych, w wyniku czego w dniu 14 lutego 2021r. zniszczył telefon komórkowy marki S. o wartości 1600 zł poprzez połamanie, a w dniu 9 maja 2021r. dokonał zaboru w celu przywłaszczenia telefonu komórkowego marki S. o wartości 1261 zł, zaś w dniu 17 sierpnia 2021r. zniszczył jej tablet marki S.1 o wartości 699 zł, które to zachowania wzbudziły u pokrzywdzonej uzasadnione poczucie zagrożenia oraz istotnie naruszyło jej prywatność;

tj. o czyn z art. 190a§1 k.k. w zb. z art. 288§1 k.k. w zb. z art. 278§1 k.k. w zb. z art. 190§1 k.k. w zb. z art. 217§1 k.k. w zw. z art. 267§3 k.k. zw. z art. 11§2 k.k.

II - dniu 14 lutego w 2021r. w B., w woj. [...], uszkodził mienie w postaci frontu meblowego lakierowanego do szafki pod zabudowę lodówki poprzez rysowanie go kluczem, powodując straty w kwocie 1300 zł na szkodę I.K.;

tj. o czyn z art. 288§1 k.k.

III - w dniu 9 maja 2021 r. w B., w woj. [...], uszkodził mienie w postaci drzwi wejściowych do mieszkania przy ul. W.(...) poprzez uderzanie w nie i kopanie oraz paneli podłogowych poprzez rysowanie ich rozbitym szkłem, czym spowodował straty w łącznej kwocie 3522,00 zł, na szkodę I.K.;

tj. o czyn z art. 288§1 k.k.

Sprawę skierowano na rozprawę wyznaczoną na dzień 14 kwietnia 2022r., na której Sąd uwzględnił wniosek oskarżonego o przeprowadzenie postępowania mediacyjnego.

Na kolejnym terminie rozprawy, w dniu 20 czerwca 2022r., przed jej rozpoczęciem, pełnomocnik oskarżycielki posiłkowej oświadczył, że cofa wniosek o ściganie co do czynu opisanego w pkt. I aktu oskarżenia.

Wobec takiego oświadczenia Sąd postanowił umorzyć na podstawie art. 17§1 pkt 10 k.p.k. postępowanie przeciwko P.G. we wskazanym zakresie, to jest o czyn kwalifikowany z art. 190a§1 k.k. i art. 288§1 k.k. i art. 278§1 k.k. i art. 190§1 k.k. i art. 217§1 k.k. i art. 267§3 k.k. w zw. z art. 11§2 k.k.

Postanowienie to zaskarżył prokurator, a Sąd postanowieniem z dnia 30 czerwca 2022r., w trybie art. 463§1 k.p.k., uwzględnił zażalenie i uchylił skarżone orzeczenie.

W dniu 13 października 2022r. odbyła się rozprawa, na której pokrzywdzona ponownie wyraziła wolę cofnięcia wniosku o ściganie w zakresie pkt 1 aktu oskarżenia. W tej sytuacji prokurator oświadczył, iż obejmuje ściganie czyn prywatnoscargowy z art. 217§1 k.k.

Wobec powyższego Sąd Rejonowy na podstawie art. 17§1 pkt 10 k.p.k. postanowił umorzyć postępowanie przeciwko P.G. o to, że:

- w okresie od stycznia 2021 r. do września 2021 r. w B., uporczywie nękał D.K. poprzez nachodzenie jej w miejscu zamieszkania, obserwowanie jej, montowanie w zajmowanym przez nią mieszkaniu urządzeń podsłuchowych, wzywanie niepotwierdzonych interwencji policyjnych, wszczynanie awantur, ubliżanie, zastraszanie, kierowanie wobec niej za pośrednictwem telefonu oraz

komunikatorów internetowych gróźb pozbawienia życia, uszkodzeniem ciała i zniszczenia mienia, kontrolowanie pokrzywdzonej, w tym poprzez przeglądanie zawartości jej telefonów komórkowych, wyniku czego w dniu 14 lutego 2021r. zniszczył telefon komórkowy marki S. o wartości 1600 zł poprzez połamanie, a w dniu 9 maja 2021 r. dokonał zaboru w celu przywłaszczenia telefonu komórkowego marki S. o wartości 1261 zł, zaś w dniu 17 sierpnia 2021 r. zniszczył jej tablet marki S.1 o wartości 699 zł; które to zachowania wzbudziły u pokrzywdzonej uzasadnione poczucie zagrożenia oraz istotnie naruszyło jej prywatność; to jest o czyn zakwalifikowany z art. 190a§1 k.k. i art. 288§1 k.k. i art. 278§1 k.k. i art. 190§1 k.k. i art. 267§3 k.k. w zw. z art. 11§2 k.k.

Następnie Sąd otworzył przewód sądowy, a prokurator odczytując zarzuty aktu oskarżenia zarzucił – poza czynami opisanymi w pkt II i III dotychczasowego a/o, także, jako pkt I oskarżenia, czyn polegający na naruszeniu nietykalności cielesnej pokrzywdzonej wyczerpujący znamiona czynu zabronionego z art. 217§1 k.k.

Wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2023 r. (sygn. akt III K 2447/21) Sąd Rejonowy uznał P.G., w zakresie czynu z pkt I a/o, za winnego tego, że: w okresie od marca 2021r. do 1 czerwca 2021r., daty bliżej nieustalonej, w B. woj. [...], poprzez popychanie D.K. naruszył jej nietykalność cielesną, to jest występku z art. 217 § 1 k.k. i za czyn ten wymierzył mu karę 5 miesięcy ograniczenia wolności z obowiązkiem wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 30 godzin w stosunku miesięcznym.

Wyrok ten zaskarżony został apelacją obrońcy P.G., w której podniesiono zarzuty obrazy prawa procesowego, to jest: naruszenia przepisów – art. 4 k.p.k., art. 5§2 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 410 kpk i art. 424§1 pkt 1 i 2 k.p.k. oraz błędu w ustaleniach faktycznych polegającego na przyjęciu, że oskarżony dopuścił się zarzuconych mu czynów.

Przy rozpoznaniu apelacji Sąd Okręgowy w Świdnicy powziął z urzędu wątpliwość co do prawidłowości procedowania sądu I instancji i skutków prawnych wywołanych faktem wydania postanowienia o umorzeniu postępowania w dniu 13 października 2022 roku i uznał w tym zakresie, że wyłoniło się zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy. Przedstawił je do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu w formie pytań:

- „czy na etapie wstępnej kontroli aktu oskarżenia dopuszczalne jest umorzenie postępowania na podstawie art. 339 § 3 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 10

k.p.k. w zakresie części czynu kwalifikowanego kumulatywnie w związku z art. 11 § 2 k.k. po faktycznym wyodrębnieniu dwóch czynów z opisanego w akcie oskarżenia przestępstwa, czy też jest to dopuszczalne jedynie po przeprowadzeniu przewodu sądowego i zastosowaniu art. 399 § 1 k.p.k.,

a w wypadku zaistnienia takiego umorzenia przed rozpoczęciem przewodu sądowego

- czy powaga rzeczy osądzonej (umorzonej) odnosi się do całości czynu kwalifikowanego kumulatywnie, czy też możliwe jest procedowanie w zakresie wyłączonych elementów czynu?”

Prokurator Prokuratury Krajowej w pisemnym stanowisku wyraził pogląd, że przy zadawaniu niniejszego pytania prawnego nie zostały spełnione wszystkie warunki wynikające z art. 441 k.p.k. i powołując się przede wszystkim na okoliczność, że przedstawione zagadnienie nie wymaga zasadniczej wykładni ustawy, wniósł o odmowę podjęcia uchwały.

Rozpoznając przedstawione pytanie prawne

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jak słusznie wskazano w stanowisku prokuratora Prokuratury Krajowej, zgodnie z dyspozycją art. 441§1 k.p.k. sąd odwoławczy może wystąpić do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego tylko wówczas, gdy mając wątpliwości, których samodzielnie nie jest w stanie wyjaśnić, uzna, że przepis ustawy mający zastosowanie w danej sprawie wymaga zasadniczej wykładni (por. m. in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 października 1996, I KZP 24/96, OSNKW 1997/1 – 2/7).

Sąd Najwyższy natomiast wielokrotnie wskazywał, że skuteczne przedstawienie zagadnienia prawnego, o którym mowa w art. 441§1 k.p.k., wymaga łącznego wystąpienia trzech przesłanek. Zagadnienie to musi być:

1. „prawne”, a więc wystąpić powinien istotny problem interpretacyjny, tj. taki, który dotyczy przepisu (przepisów) rozbieżnie interpretowanego w praktyce sądowej albo przepisu o oczywistej wadliwej

redakcji lub niejasno sformułowanego, umożliwiającego przeciwstawne interpretacje,

2. *wymagające „zasadniczej wykładni ustawy”, czyli odnoszące się do sytuacji, gdy norma umożliwia rozbieżne interpretacje, co jest niekorzystne dla funkcjonowania prawa w praktyce,*

3. *wyłaniające się „przy rozpoznawaniu środka odwoławczego”, czyli powiązane z konkretną sprawą w ten sposób, że od rozstrzygnięcia przekazanego zagadnienia prawnego zależy rozstrzygnięcie sprawy w postępowaniu odwoławczym.*

Spośród wymienionych przesłanek, w niniejszej sprawie spełniona jest tylko ta, która wskazana została powyżej w pkt c – kwestia będąca przedmiotem pytania wyłoniła się *przy rozpoznawaniu środka odwoławczego*. Pytający nie wykazał natomiast, że w sprawie istnieje **zagadnienie prawne**, które dotyczy przepisu rozbieżnie interpretowanego w praktyce sądowej, a więc *wymagającego zasadniczej wykładni ustawy*.

Jak wskazano w bardzo lakonicznym uzasadnieniu pytania, Sąd Odwoławczy ma wątpliwości czy na tym etapie postępowania i w realiach sprawy, możliwe było i prawnie dopuszczalne, częściowe umorzenie postępowania.

Rzecz jednak w tym, że w tym zakresie, Sąd wskazał jedynie na swoje wątpliwości co do prawidłowości rozstrzygnięcia sprawy, nie zaś na zasadnicze rozbieżności w orzecznictwie, zwłaszcza w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Również argument, że zagadnienie zachowania tożsamości czynu podnoszone w nauce prawa karnego materialnego i orzecznictwie sądów, jest „*jednym z najbardziej skomplikowanych zagadnień*”, choć prawdziwy, sam w sobie nie prowadzi do wniosku o istnieniu przepisu ustawy, który wymagałby zasadniczej wykładni. Sąd Okręgowy w swym postanowieniu nie wskazuje też, wykładni którego przepisu ustawy oczekiwałby.

Wobec powyższego stwierdzić należy, że w niniejszej sprawie nie zostały spełnione kryteria z art. 441§1 k.p.k., które pozwoliłyby na podjęcie uchwały przez

Sąd Najwyższy, a Sąd Odwoławczy w istocie oczekuje wskazówek, jak należy rozstrzygnąć niniejszą sprawę. Możliwość udzielenia takich wskazań w trybie odpowiedzi na zadane pytanie prawne wykracza jednak, co oczywiste, poza kompetencje ustawowe Sądu Najwyższego.

Możliwe jest natomiast przedstawienie kilku uwag nasuwających się na tle przedstawionej problematyki.

Zasadniczymi kwestiami, od których trzeba rozpocząć rozważania w niniejszej sprawie są dwa zagadnienia – jedno natury procesowej, drugie, przede wszystkim – materialnoprawnej.

Pierwsze z nich sprowadza się do zadania pytania, czy w tej fazie procesu możliwe w ogóle było podjęcie decyzji w trybie art. 339§3 pkt 1 k.p.k. (nie zatem, jak w pytaniu, jakie były skutki tej decyzji, tylko, czy podjęcie jej w ogóle było dopuszczalne)?

Wskazany przepis normuje jedną z czynności wykonywanych w ramach wstępnej kontroli oskarżenia (Rozdział 40 K.K.). Czynność ta zatem może być wykonana wyłącznie na posiedzeniu i do momentu rozpoczęcia rozprawy głównej (a więc jej wywołania – art. 381 k.p.k.).

To oczywiste uchybienie Sądu nie ma jednak charakteru bezwzględnej przesłanki odwoławczej, a więc jego wpływ na wynik sprawy ocenić winien właściwy sąd w ramach kontroli odwoławczej.

Z pewnością natomiast istotne jest tu to, że nie została przekroczona granica, którą wyznacza rozpoczęcie przedstawiania zarzutów oskarżenia (otwarcie przewodu sądowego – art. 385§1 k.p.k.), gdyż od tego momentu umorzenie postępowania musiałoby nastąpić w formie wyroku – art. 414§1 k.p.k.

Drugą, znacznie istotniejszą i bardziej złożoną kwestią, również z punktu widzenia oceny trafności rozstrzygnięcia wydanego przez Sąd I instancji, jest zagadnienie, w ostatecznym swoim wymiarze również procesowe, bo dotyczące tego jaki zakres zarzutu postawionego oskarżonemu objęła podjęta w sprawie

decyzja o umorzeniu postępowania, ale odpowiedź nań ma swoje źródło w prawie materialnym.

Mając w polu widzenia realia niniejszej sprawy odpowiedź na postawione wyżej pytanie musimy oprzeć na kilku zasadniczych elementach:

1/ każdy oskarżyciel w granicach swych kompetencji ustawowych może do sądu złożyć skargę i zaproponować kwalifikację prawną zarzuconego czynu. Na zasadach określonych w ustawie może też skargę tę lub wniosek o ściganie cofnąć czy ograniczyć,

2/ w każdej sprawie przedmiotem osądu jest zarzucone zachowanie człowieka – czyn – (ujęty w granicach skargi), a nie proponowana jego kwalifikacja,

3/ ten sam czyn może stanowić tylko jedno przestępstwo – art. 11§1 k.k., które może wyczerpywać znamiona określone w dwóch lub więcej przepisach ustawy karnej – art. 11§2 k.k.,

4/ kwestią ustalenia (faktycznego) sądu jest to, czy opisane w skardze zdarzenia są jednym czynem, czy też wieloma,

5/ umorzenie postępowania następuje w odniesieniu do zarzuconego czynu, a nie jego kwalifikacji, jej elementów, czy poszczególnych opisanych w zarzucie zdarzeń,

6/ prawomocne umorzenie postępowania co do zarzuconego czynu rodzi skutek w postaci powagi rzeczy osądzonej.

Mając na względzie wskazane wyżej wyznaczniki, a w szczególności pkt 3, należy odpowiedzieć sobie na pytanie ile czynów zostało oskarżonemu zarzuconych w ramach pkt. 1 aktu oskarżenia (bo tylko tego elementu oskarżenia dotyczy postawione pytanie) i czy Sądy rozpoznające sprawę dzielają w tej materii stanowisko oskarżyciela.

W tym miejscu należy wskazać, że poza zakresem postawionego pytania i wejściem w kompetencje Sądu Odwoławczego byłoby czynienie przez Sąd Najwyższy jakichkolwiek rozważań co do tego, czy zarzucony P.G. czyn

prawidłowo został opisany (jako jeden czyn) i zakwalifikowany, czy też właściwsze byłoby ustalenie, że w tym wypadku popełniono dwa lub więcej odrębnych przestępstw.

Oczywistym natomiast jest to, że prawo karne zna typy przestępstw, na które składa się szereg podjętych odrębnie zachowań (czyn ciągły, do pewnego stopnia przestępstwo trwałe), z których część lub wszystkie wyczerpują znamiona określone w dwóch lub więcej przepisach ustawy karnej. Równie bezropnym jest i to, że przyjmowana w takiej sytuacji kwalifikacja kumulatywna nie przekreśla jedności czynu.

Mając na względzie powyższe, kompetencją Sądu Odwoławczego jest ustalenie, czy Sąd Rejonowy wydając postanowienie z dnia 13 października 2022r. w sposób w istocie dorozumiany uznał, że zarzucone oskarżonemu zachowania (w zakresie pkt 1) są faktycznie dwoma odrębnymi czynami podlegającymi odrębnemu osądowi, czy też umorzył postępowanie w zakresie części czynu, a poprowadził dalej w innej części tego czynu, którą objął ściganiem prokurator.

Z pewnością oba te postąpienia nie są poprawne.

Co do pierwszego z nich wypada stwierdzić, że poza poruszoną już kwestią stadium procesu, w którym decyzja ta została podjęta, jak wydaje się, taka zmiana opisu i przyjęcie, że popełnione zostały dwa odrębne czyny wymagałaby przeprowadzenia w jakimś zakresie postępowania dowodowego, a przynajmniej jednoznacznego wskazania w uzasadnieniu orzeczenia, że taka była ocena sądu (powyższe wprost można odnieść do treści postawionego pytania – jeżeli dowody przedstawione przez oskarżenie są jednoznaczne i równie jednoznaczna dla Sądu jest ich ocena, możliwe jest podjęcie przezeń decyzji w trybie art. 339§3 pkt 1 k.p.k., z pewnością nie ma potrzeby prowadzenia w takiej sytuacji czysto formalistycznego i zbędnego dla podjęcia decyzji postępowania dowodowego, jeżeli zaś tak nie jest, konieczne jest przeprowadzenie rozprawy).

Co do drugiego, odpowiedź może być tylko jedna – polska procedura karna nie zna instytucji umorzenia postępowania w zakresie zaproponowanej kwalifikacji

prawnej zarzucanego czynu, czy też części zachowań wchodzących w skład jednego czynu, które nie zostały objęte skargą uprawnionego oskarżyciela.

Sąd pierwszej instancji znalazł się w sytuacji, gdy w stosunku do zarzucanego **jednego** czynu, jeden z oskarżycieli cofnął wniosek o ściganie, a drugi oświadczył, że obejmuje ściganiem tylko jedno z zachowań opisanych w akcie oskarżenia. W takiej sytuacji Sąd, co do zasady, powinien przeprowadzić rozprawę i w wyroku (uznając potrzebę skazania) zmienić opis przypisanego czynu ograniczając go do tych elementów, co do których prawidłowo została złożona skarga.

Sąd Rejonowy w niniejszej sprawie postąpił odmiennie. Ocena prawidłowości tego postąpienia może jednak być dokonana wyłącznie przez Sąd przeprowadzający kontrolę apelacyjną.

Odpowiedź natomiast na drugie, alternatywne, pytanie postawione przez Sąd Okręgowy, zależy od oceny dokonanej przez ten Sąd w zakresie tego, czy wolą Sądu Rejonowego było ustalenie, że zarzucony czyn został nieprawidłowo opisany i w istocie są to dwa odrębne czyny w znaczeniu prawnym, czy też że umorzenie miało na celu rozstrzygnięcie co do szeregu zachowań wchodzących w skład jednego czynu, a które nie zostały objęte ściganiem przez prokuratora.

Pierwsze z powyższych rozwiązań, na co już wskazano wyżej, nie jest objęte zakresem pytania prawnego, stąd brak kompetencji Sądu Najwyższego do wypowiedzania się w tej kwestii.

W zakresie drugiego wypadu jedynie powtórzyć, że umorzeniem postępowania objęty jest **czyn**, na który składają się opisane w zarzucie zachowania, a nie jego kwalifikacja prawna. Jeżeli wszystkich zarzuczonych zachowań nie można przypisać oskarżonemu należy dokonać zmiany opisu przypisanego ostatecznie czynu, nie zaś stosować nieznane obowiązującej procedurze umorzenie częściowe zarzucanego czynu. Powyższe jest równoznaczne ze stwierdzeniem, że powaga rzeczy osądzonej odnosi się zawsze do całości zarzucanego czynu (chyba, że przyjęto, iż zarzuczone zdarzenia stanowią więcej niż jeden czyn – wówczas umorzenie możliwe jest w stosunku do jednego z

nich, albo odrębnie do każdego z wyodrębnionych czynów stanowiących osobne przestępstwa).

Na koniec zauważyć wypada, że Sąd Odwoławczy uzasadniając stawiane pytanie wskazał, że podziela pogląd, iż *„nie otwiera możliwości ponownego postępowania przyjęcie odmiennej kwalifikacji prawnej czynu, jak też uprzednie niepełne rozpoznanie spraw, w każdym z tych przypadków chodzi bowiem o ten sam czyn w znaczeniu ontologicznym, co stanowi przeszkodę w postaci powagi rzeczy osądzonej, która nie pozwala na ponowne prowadzenie postępowania przeciwko tej samej osobie o ten sam przedmiot odpowiedzialności prawnej, innymi słowy – o ten sam czyn w znaczeniu prawnym”* (wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 16 stycznia 2013r. w sprawie II AKa 441/12).

Skoro zatem w uzasadnieniu postanowieniu z dnia 13 października 2022r. Sąd Rejonowy ograniczył swą argumentację do wskazania, że *„pokrzywdzona D.K. cofnęła wniosek o ściganie w zakresie opisanego w tym postanowieniu czynu”*, pozostaje stwierdzić, iż **z tego powodu, że uprawniona strona postępowania ogranicza wniosek o ściganie lub obejmuje ściganiem tylko część uprzednio postawionego zarzutu, zarzucony czyn (w znaczeniu prawnym) nie traci przymiotu jedności w rozumieniu art. 11§1 k.k.**

Kierując się powyższymi argumentami, Sąd Najwyższy postanowił odmówić podjęcia uchwały w niniejszej sprawie.

Małgorzata Gierszon Jerzy Grubba Kazimierz Klugiewicz

WB.

[ał]